

<Article>

Més enllà de la innovació docent: de la innovació al coneixement, del coneixement al suport, del suport a la renovació docent a la Universitat de Barcelona.

Albert Cornet i Calveras; Teresa Pagés i Costas; Jordi Pardo Carazo

Data de presentació: 03/05/2010

Data d'acceptació: 28/05/2010

Data de publicació: 19/07/2010

//Resum

La implantació dels nous graus com a desenvolupament de les directrius de l'EEES plantegen tot un seguit de reptes per a la comunitat docent en general, i per a la nostra universitat en particular. En aquest article es presenta el marc d'actuacions portades a terme des del principi del 2010 pels responsables de desenvolupar les estratègies de suport a la millora i la innovació docent, orientades a definir un nou model adaptat a les necessitats de l'actor principal de la innovació docent, el professorat.

L'article s'inicia amb la descripció del model actual de suport a la innovació a la Universitat de Barcelona, els seus objectius i les accions de suport orientades a fomentar la innovació docent. La reflexió sobre el model actual obre les portes a un procés d'intercanvi d'experiències i valoracions entre els responsables de desenvolupar el model i els principals destinataris, el col·lectiu docent de la UB.

Es presenta aquest procés de reflexió portat a terme mitjançant la realització d'un conjunt de tallers d'innovació docent, centrats en cinc dels àmbits d'innovació amb més repercussió en les darreres convocatòries de projectes d'innovació docent.

La conclusió i difusió de la feina feta en aquests tallers es presenta en una jornada oberta a la participació de tota la comunitat docent de la UB, realitzada el 4 de març passat amb el títol Sinergies entre la innovació docent i l'EEES. Les conclusions d'aquesta jornada serveixen com a resum d'aquest article i del procés que aquí es descriu.

//Mots clau

Innovació i millora docent, coneixement, ensenyament superior, EEES, portfoli, avaluació formativa, modalitats d'ensenyament, competències, aprenentatge, treball cooperatiu.

//Referència recomanada

Cornet Calveras, A.; Pagés Costas, T.; Pardo Carazo, J. (2010) Mes enllà de la Innovació docent: de la innovació al coneixement, del coneixement al suport, del suport a la renovació docent a la Universitat de Barcelona [En línia] *REIRE: Revista d'Innovació i Recerca en Educació*, Vol.3, núm.2, 79-97. Accessible a: <http://www.raco.cat/index.php/REIRE>

//Dades dels autors

Albert Cornet i Calveras; Coordinador del Programa de Millora o Innovació Docent, Universitat de Barcelona. acornet@ub.edu

Teresa Pagés i Costas; Cap de la Secció de Formació de Professorat Universitari, Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona. tpages@ub.edu

Jordi Pardo Carazo; Unitat de Recerca i Innovació, Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació (CRAI) de la Universitat de Barcelona. jpardo@ub.edu

Albert Cornet i C.; Teresa Pagès i C.; Jordi Pardo C. *Més enllà de la innovació docent: de la innovació al coneixement, del coneixement al suport, del suport a la renovació docent a la Universitat de Barcelona.*

1. Antecedents. El suport a la innovació a la UB

Amb l'objectiu d'afavorir la millora continuada de la docència, donant impuls i suport a la innovació docent, i estimulant activitats d'intercanvi d'experiències docents, la Universitat de Barcelona va posar en marxa l'any 2002 el Programa de Millora i Innovació Docent (PMID) sota la responsabilitat del Vicerectorat de Política Docent i Científica. Aquest programa recull la tradició de suport a la innovació a la nostra universitat, portada a terme en anys anteriors per altres unitats i serveis.

Els objectius del PMID s'orienten a:

Estimular la innovació docent mitjançant ajuts econòmics i suport metodològic a projectes d'innovació docent. Convocatòries de projectes d'innovació.

Estructurar i cohesionar el professorat de la UB implicat en la millora de la docència mitjançant el reconeixement i la consolidació de grups d'innovació docent.

Contribuir a la difusió, l'intercanvi i l'extensió de les experiències de millora i innovació docent a través del lloc web del programa i organitzant activitats d'intercanvi d'experiències.

Aquests objectius es concreten en la gestió de diverses convocatòries orientades al suport a projectes d'innovació (amb més de 800 docents implicats en els 95 projectes concedits en la darrera convocatòria del 2009) i al suport al reconeixement de les activitats dels grups d'innovació de la UB (en l'actualitat, 50 grups d'innovació docent consolidats i 36 grups d'innovació docent reconeguts).

Aquestes convocatòries pretenen impulsar experiències que promoguin una innovació educativa mitjançant la implementació de noves estratègies docents que millorin la qualitat dels aprenentatges per part de l'alumnat, prioritzant aquelles actuacions transversals que afectin àmbits o titulacions diferents, i que es portin a terme de manera conjunta per equips estables de docents.

L'altre gran objectiu del PMID és dotar la universitat d'una coordinació entre totes aquelles unitats que orienten els seus serveis de suport a les demandes plantejades per docents en la posada en marxa d'accions de millora.

La coordinació entre el mateix PMID, l'Institut de Ciències de l'Educació (ICE) i el Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació (CRAI) ha permès iniciar un procés de reflexió necessari per ajustar les polítiques del PMID a les noves necessitats dels docents implicats en la millora continuada de la docència.

Albert Cornet i C.; Teresa Pagès i C.; Jordi Pardo C. *Més enllà de la innovació docent: de la innovació al coneixement, del coneixement al suport, del suport a la renovació docent a la Universitat de Barcelona.*

2. Un nou escenari per a la innovació docent. Els reptes de l'Espai Europeu d'Educació Superior

La posada en marxa dels nous graus a la nostra universitat torna a posar sobre la taula la necessitat d'incorporar les millores i els ajustos necessaris per afavorir l'aprenentatge dels nostres alumnes. Uns ajustos i millores que ja han centrat la tasca de tots aquells docents que porten a terme des de fa anys accions de reflexió i millora de la seva pràctica docent. En molts casos, aquests esforços s'han vist compensats pel reconeixement rebut en convocatòries d'innovació com les que gestionen l'ICE i el PMID.

El desenvolupament de les competències definides en els graus; els models d'avaluació centrats en la seva funció formativa; la posada en marxa de metodologies actives que fomentin la gestió i responsabilitat dels alumnes respecte als seus aprenentatges; l'aprofitament dels entorns TIC per enfortir els canals de comunicació i l'intercanvi entre alumnes i docents i entre els mateixos alumnes; el foment de l'activitat i l'aprenentatge col·laboratiu i cooperatiu són alguns dels punts clau que cal reactivar per assumir l'adaptació al nou model d'ensenyament universitari.

I també són alguns dels àmbits sobre els quals s'han centrat bona part de les propostes i accions d'innovació portades a terme en les darreres convocatòries de projectes de recerca i innovació docent. És en aquest sentit que es fa necessari aprofitar tot el coneixement generat en aquests projectes com a base per establir polítiques i accions que facilitin la concreció, l'intercanvi i la difusió d'aquest coneixement per a tota la comunitat docent.

Queda clara la necessitat d'establir sinergies entre les accions i estratègies de suport d'innovació docent i les línies directrius del nou model d'ensenyament universitari com a conseqüència de la implementació de l'EEES. S'ha d'aprofitar el coneixement existent per resoldre els nous reptes. D'aquesta manera, la tasca portada a terme pels docents innovadors rep una importància especial com a base per articular projectes, nous tant dels mateixos docents en particular, com de la institució en general.

3. Accions de suport a la innovació docent per a la creació de coneixement

En aquest apartat es descriuen el conjunt d'accions desenvolupades pel PMID i l'ICE, amb el suport del Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació (CRAI) i l'Àrea de Tecnologies (ATIC), com a resposta a les demandes del Vicerectorat de Política Docent i Científica per tal d'ajustar les seves funcions a aquest nou escenari per a la innovació docent que planteja l'Espai Europeu d'Educació Superior.

Tot aquest seguit d'accions responen a un procés de reflexió dels seus responsables orientat a:

- Aprofitar l'experiència acumulada pel PMID i pel Programa de Recerca en Docència Universitària (REDICE) de l'ICE, des de la seva posada en marxa.

Albert Cornet i C.; Teresa Pagès i C.; Jordi Pardo C. *Més enllà de la innovació docent: de la innovació al coneixement, del coneixement al suport, del suport a la renovació docent a la Universitat de Barcelona.*

- Donar continuïtat a les accions del col·lectiu docent responsable de projectes i grups d'innovació.
- Millorar l'impacte de les accions d'innovació docent.
- Aprofitar i gestionar el coneixement generat en aquests projectes i grups per tal de fer-lo transferible a la resta de la comunitat.

Aquest conjunt d'accions suposen un punt d'inflexió en les convocatòries d'innovació docent i la tasca dels grups d'innovació, coordinades pel PMID i dels grups de Recerca REDICE, coordinats per l'ICE, amb l'objectiu que tota la comunitat docent de la UB en surti beneficiada.

Es tracta de promoure un conjunt de bones pràctiques, guies, manuals i comunicacions per tal de generar un coneixement conjunt, tot promovent-ne la difusió.

Un procés que s'inicia arran de la darrera convocatòria de projectes d'innovació de l'any 2009, oberta a tota la comunitat docent, amb més de 120 propostes de projectes d'innovació sol·licitats, 95 de les quals van rebre el reconeixement final com a projectes d'innovació atenent els criteris de qualitat i oportunitat de les seves propostes.

Com a novetat en aquesta convocatòria es porta a terme una gestió conjunta de tot un grup de projectes amb orientacions i propostes similars. Un cop resolta la convocatòria s'inicien un conjunt de trobades amb els responsables d'aquests projectes per valorar l'oportunitat d'aquesta gestió conjunta. El resultat d'aquestes reunions d'intercanvi d'opinions és considerat com a molt valuós per part dels participants i fa evident el fet que bona part dels docents implicats en accions de millora valoren positivament la influència que el coneixement d'altres experiències similars pot tenir en els projectes propis.

Tot i quedar recollit com un dels objectius del mateix PMID (contribuir a la difusió, intercanvi i extensió de les experiències de millora i innovació docent) els responsables del programa reben tot un seguit de propostes per tal de fer més eficient aquest intercanvi i la difusió de les experiències d'innovació. Es planteja la necessitat d'aprofitar tot el coneixement que s'ha anat generant al llarg dels anys pels diversos projectes d'innovació, ja que tot sembla indicar que no es fa servir com a referència per definir i orientar noves propostes d'innovació i millora.

Per tal d'aprofitar el coneixement disponible i fer-lo accessible a tota la comunitat es pretén impulsar un canal regular d'intercanvi i reflexió entre els responsables de les polítiques i del suport a la innovació i els seus principals destinataris. L'objectiu principal serà detectar sinergies entre els projectes d'innovació en desenvolupament per tal de començar a concretar i donar forma a un coneixement que cal posar a l'abast de la resta de la comunitat docent.

Un canal d'intercanvi que no queda restringit només als responsables actuals dels projectes aprovats en la convocatòria del 2009, i que s'obre a tots aquells docents responsables d'accions de millora que han rebut el suport de:

Albert Cornet i C.; Teresa Pagès i C.; Jordi Pardo C. *Més enllà de la innovació docent: de la innovació al coneixement, del coneixement al suport, del suport a la renovació docent a la Universitat de Barcelona.*

- Convocatòries anteriors del PMID.
- Convocatòries del Programa de Recerca en Docència Universitària (REDICE) de l'ICE de la UB.
- Convocatòria d'ajuts per al finançament de projectes per a la millora de la qualitat docent a les universitats catalanes (MQD), de l'AGAUR.
- Altres convocatòries I+D del Ministeri d'Educació.

El PMID i l'ICE, amb el suport del CRAI, inicien una sèrie d'accions per detectar aquestes sinergies entre tots els implicats. Aquestes accions se centren en la realització de cinc jornades de treball sobre diversos àmbits d'innovació docent, seguint un format de taller d'intercanvi d'experiències entre docents responsables de projectes. Aquestes jornades d'intercanvi reben el nom de tallers d'innovació docent (TID).

4. Tallers d'innovació docent a la UB, intercanvi d'experiències

Els tallers d'innovació docent (TID) inicien una línia de treball i d'intercanvi d'experiències d'innovació posant en contacte responsables de projectes d'innovació, grups d'innovació, grups de recerca i altres accions de millora per tenir una idea clara de com es treballa actualment.

Establir sinergies entre aquestes accions, analitzar el coneixement que se n'ha extret i facilitar la difusió són tres punts clau de l'estratègia que s'ha seguit per facilitar aquesta transferència, i que s'han concretat en els tallers d'innovació docent, centrats en cinc dels àmbits amb més incidència en les convocatòries d'innovació.

Es plantegen com una experiència d'aprenentatge entre iguals en què els participants accedeixen al coneixement d'altres projectes d'innovació similars, amb plantejaments complementaris en la majoria dels casos, o prou diversos per portar a terme accions noves, reorientar les actuals i establir línies de col·laboració entre docents.

L'experiència dels tallers d'innovació docent es va posar en coneixement de tota la comunitat UB mitjançant una jornada de difusió amb el títol Sinergies entre la innovació docent i l'Espai Europeu d'Educació Superior que es descriu en l'apartat 7 d'aquest article.

4.1. Operativa dels tallers

Els tallers es van iniciar el mes de desembre del 2009 i es van portar a terme fins a la segona meitat del mes de febrer del 2010. Els objectius dels tallers eren:

- Posar en comú algunes de les experiències i accions d'innovació que incideixen sobre els àmbits de millora i innovació.

Albert Cornet i C.; Teresa Pagès i C.; Jordi Pardo C. *Més enllà de la innovació docent: de la innovació al coneixement, del coneixement al suport, del suport a la renovació docent a la Universitat de Barcelona.*

- Detectar sinergies entre els objectius, les accions i les conclusions dels diversos projectes.
- Conèixer les condicions en les quals es desenvolupen les accions d'innovació i les problemàtiques per portar-les a terme.
- Afavorir la interrelació entre l'ICE i els grups d'innovació docent.
- Potenciar la implicació dels grups d'innovació en activitats de formació, informació i assessorament.
- Establir grups de treball d'experts que serveixen com a futurs formadors per a la resta del col·lectiu docent no implicat.
- Potenciar l'organització de jornades, sessions treball, seminaris i tallers sobre àmbits temàtics comuns.
- Orientar en l'elaboració de documents que recullin les seves experiències i facilitar-ne la difusió.

Els tallers se centren en cinc dels àmbits d'innovació amb més incidència en les diverses convocatòries de suport. Aquest cinc àmbits permeten disposar d'una visió prou àmplia de les estratègies, les conclusions i els requeriments que són comuns a bona part dels projectes que es desenvolupen en les convocatòries. La temàtica dels tallers es decideix conjuntament entre l'ICE, el PMID i el CRAI i dona com a resultat els àmbits següents per a l'intercanvi:

- Treball cooperatiu, col·laboratiu i aprenentatge entre iguals
- Avaluació continuada i avaluació formativa
- Modalitats d'ensenyament: presencial i semipresencial
- Treball per competències
- Dossiers d'aprenentatge (portfolis) digitals

4.2. Participants

Es convoquen als tallers tots els responsables dels projectes de les diverses convocatòries d'ajuts a la recerca i la innovació docent que tenen com a objectiu qualsevol dels àmbits definits pels organitzadors. Les limitacions d'espai fan que es restringeixi l'assistència als tallers a grups de 25-30 participants. En molts casos, els participants ho van ser en diversos tallers perquè els objectius dels projectes desenvolupats impliquen diversos àmbits d'incidència.

Albert Cornet i C.; Teresa Pagès i C.; Jordi Pardo C. *Més enllà de la innovació docent: de la innovació al coneixement, del coneixement al suport, del suport a la renovació docent a la Universitat de Barcelona.*

Els tallers s'inicien amb una presentació del plantejament i seus objectius per part dels responsables del PMID, l'ICE i el CRAI, que dona pas a la presentació breu dels projectes convocats per part dels seus responsables. Els tallers conclouen en un debat obert per tal de:

- Detectar les sinergies que hi ha entre les propostes
- Fer evidents les dificultats per portar a terme l'activitat innovadora
- Plantejar les condicions necessàries per augmentar-ne l'impacte
- Establir les eines necessàries per garantir la difusió de les conclusions a la resta del col·lectiu docent.

Els tallers van disposar de la col·laboració voluntària d'un grup de coordinadors, responsables també de projectes i grups d'innovació docent, especialistes en els àmbits tractats. La seva tasca va resultar del tot imprescindible per tal d'extreure les conclusions d'un intercanvi entre experiències molt diverses pel que fa a models de desenvolupament, nombre d'implicats, tipologia d'alumnes destinataris, ensenyaments i centres, modalitats d'assignatures, etc.

Els coordinadors van ser els encarregats de donar forma a les presentacions dels tallers a la jornada de difusió, així com de participar en les sessions de treball prèvies a la jornada per tal de definir-ne el format i els punts clau per al debat obert entre els assistents.

5. L'intercanvi d'experiències en els TID

A continuació, es presenten amb cert detall les principals reflexions que es van plantejar en cadascun dels tallers per tal de fer evident l'especificitat dels mateixos. Tot i aquesta especificitat, al final d'aquest punt es presenten les principals conclusions en conjunt dels cinc tallers que serviran com a base per plantejar els ajustos necessaris en les polítiques de suport a les accions d'innovació previstes.

El contingut dels apartats dedicats a cadascun dels tallers s'ha extret dels documents que els coordinadors dels tallers van elaborar per presentar-los en la jornada de difusió:

- Treball cooperatiu, col·laboratiu i aprenentatge entre iguals (Dra. Anna Forés Miravalles, del grup d'innovació docent per afavorir la indagació Indagat'; <http://fint.doe.d5.ub.es/indagat-web/>)
- Avaluació continuada i avaluació formativa (Dra. Marta Capllonch i Bujosa, del grup d'innovació docent consolidat Avaluació Formativa en la Docència Universitària GIDAF; <http://www.bib.ub.edu/suport-docencia/activitats/pmid/grups-innovacio/gidc/grup-dinnovacio-docent-en-avaluacio-formativa-en-la-docencia-universitaria-gidaf/>)

Albert Cornet i C.; Teresa Pagès i C.; Jordi Pardo C. *Més enllà de la innovació docent: de la innovació al coneixement, del coneixement al suport, del suport a la renovació docent a la Universitat de Barcelona.*

- Modalitats d'ensenyament: presencial i semipresencial (Dra. Francesca Peiró i Martínez, del drup d'innovació docent consolidat e-LINDO; <http://www.bib.ub.edu/suport-docencia/activitats/pmid/grups-innovacio/gidc/e-lindo/>)
- Treball per competències (Dra. Marina Solé i Català, del grup d'innovació docent Gestió i Administració Pública GID-GAP; <http://www.bib.ub.edu/suport-docencia/activitats/pmid/grups-innovacio/gid/grup-dinnovacio-docent-de-gestio-i-administracio-publica-gid-gap/>)
- Dossiers d'aprenentatge (portfolis) digitals (Dr. José Luis Rodríguez Illera, del grup d'innovació docent consolidat Ensenyament i Aprenentatge Virtual; <http://www.greav.net/>).

Aquests apartats també recullen la feina feta tant pel Dr. Antoni Font Ribas del grup d'innovació docent consolidat Dikasteia (<http://www.ub.edu/dikasteia/>), com del Dr. José Luis Menéndez Varela, del grup d'innovació docent ODAS (Observatori sobre la Didàctica de les Arts; <http://www.odas.es/site/index.php>).

A tots ells els agraïm especialment la seva imprescindible col·laboració per portar a terme aquest procés de reflexió i canvi en el model d'innovació docent a la nostra universitat.

5.1 TID: Treball cooperatiu, col·laboratiu i aprenentatge entre iguals

Aquest taller centra l'intercanvi d'experiències al voltant d'una de les competències transversals comunes definides pels ensenyaments de la UB: el treball en equip. Un concepte que queda desenvolupat de manera àmplia pels projectes d'innovació des de perspectives diferents i complementàries: des del treball en grup fins al treball cooperatiu, passant per l'aprenentatge col·laboratiu i l'aprenentatge entre iguals.

Tot i l'evident diferència d'escenaris d'aplicació que es presenten en el taller, es plantegen algunes preguntes clau que es poden extreure de les experiències portades a terme per gran part dels projectes:

- EEES implica treballar col·laborativament?
- Treball col·laboratiu amb o sense tecnologia?
- La tecnologia afavoreix l'aprenentatge col·laboratiu?
- Cal treballar prèviament la filosofia del treball col·laboratiu per poder treballar-ho després amb eines tecnològiques?
- Quines són les possibilitats i els límits de la tecnologia per afavorir el treball col·laboratiu?
- El treball col·laboratiu és una qüestió fonamentalment metodològica?
- Qui ha de treballar col·laborativament?

Albert Cornet i C.; Teresa Pagès i C.; Jordi Pardo C. *Més enllà de la innovació docent: de la innovació al coneixement, del coneixement al suport, del suport a la renovació docent a la Universitat de Barcelona.*

Aquestes preguntes fan evident la necessitat d'un debat compartit amb l'objectiu de delimitar l'abast del treball en equip i les seves implicacions. I també sobre quines han de ser les condicions que s'han de donar perquè el treball en equip es pugui plantejar sense cap perjudici per als aprenentatges. En aquest sentit, els participants en el taller exposen la vinculació entre el treball en equip i un entorn d'aprenentatge que el pot arribar a condicionar negativament.

El debat es concreta en una sèrie de punts clau que han condicionat les accions d'innovació presentades i que caldrà tenir en compte a l'hora de plantejar el desenvolupament d'aquesta competència bàsica en el nostre ensenyament. S'afirma que el treball en grup planeja així tot un seguit de reptes als quals cal donar resposta:

- La necessitat d'establir dinàmiques de treball entre docents, de diversos departaments, ensenyaments, facultats... amb la idea que difícilment podem ensenyar a treballar en equip des de l'actuació individual.
- La dificultat de l'avaluació del treball en grup: com valorem individualment el que cal treballar col•laborativament? Tant en l'àmbit dels estudiants com dels de docents.
- La necessitat de crear un suport tecnològic per ajudar a veure el procés de les competències que fan referència al treball col•laboratiu.
- Com assegurar que el coneixement dels docents experts es transfereix als nous docents i que els elements innovadors siguin presents en la resta del col•lectiu de la universitat, generant sinergies.

En aquest sentit, es valoren molt positivament les iniciatives d'intercanvi d'experiències entre docents implicats en accions d'innovació com a escenari per plantejar i resoldre aquests reptes. Aquestes accions d'innovació ofereixen a la resta de la comunitat docent referències contrastades per portar a terme metodologies basades en la resolució de problemes, el plantejament de casos, temes i debats, la creació de contes o el treball al voltant de la resolució de webquest.

També ofereix models vàlids d'organització dels ensenyaments mitjançant la creació de xarxes virtuals de treball cooperatiu, el treball tutoritzat en grup, l'aprenentatge entre iguals en què alumnes de cursos més avançats formen alumnes de cursos inicials, o el manteniment dels grups de treball en diverses assignatures.

Pel que fa a la necessitat d'avaluar la competència de treball en equip es proposen solucions més generals que passen per avaluacions de tipus transversals que afectin no només assignatures concretes, sinó que es defineixin des dels mateixos graus, així com l'ús d'eines específiques com ara les rúbriques.

Albert Cornet i C.; Teresa Pagès i C.; Jordi Pardo C. *Més enllà de la innovació docent: de la innovació al coneixement, del coneixement al suport, del suport a la renovació docent a la Universitat de Barcelona.*

5.2. TID: avaluació continuada i avaluació formativa

«...l'avaluació continuada ha de constituir un recurs fonamental per ajudar el professorat i l'estudiant a prendre decisions encaminades a millorar l'aprenentatge.» (2n paràgraf)

«L'avaluació de l'aprenentatge de l'estudiant, tant pel que fa al procés com al resultat, ha de tenir una finalitat formadora (que el mateix estudiant dugui a terme el procés d'autoregulació per millorar l'aprenentatge: hi dediqui més o menys hores, prioritzi determinats aspectes, aprofundeixi unes qüestions i no d'altres, cerqui l'ajut d'altres estudiants, faci servir el suport material, etc.) i una finalitat formativa (ajudar el professor a conèixer, analitzar i jutjar com s'està aprofundint l'aprenentatge per tal de prendre mesures que serveixin per afavorir el progrés de l'estudiant)» (3r paràgraf)

Aquestes afirmacions extretes del document de Normes reguladores de l'avaluació i de la qualificació dels aprenentatges (aprovades pel consell de govern de la UB el 6 de juliol del 2006 amb les modificacions tècniques introduïdes per la comissió acadèmica del 19 de juliol del 2006), serveixen per definir el marc d'actuacions en què es poden encabir els projectes que van ser presentats en aquest taller d'innovació.

Tot un conjunt de propostes que podem agrupar en les línies d'actuació següents:

- La implementació i millora de sistemes d'avaluació (coavaluació, avaluació compartida, qualificació dialogada) amb l'objectiu d'adequar-los a l'EEES.
- El disseny d'activitats d'avaluació mitjançant l'ús de diversos instruments (qüestionaris, diaris, carpetes d'aprenentatge de l'estudiant (portfoli), exàmens, rúbriques, etc.).
- L'avaluació de les competències definides en els graus i la seva relació amb el desenvolupament professional dels estudiants.
- La millora de la implicació dels estudiants en el seu procés d'aprenentatge i en la comunicació amb el professorat.

El debat posterior a la descripció de les diverses accions d'innovació posa de rellevància tot un conjunt d'evidències que responen als reptes actuals per a l'avaluació:

- No hi ha un plantejament únic d'avaluació continuada, i sí un conjunt de propostes i estratègies relacionades i complementàries. Tot i així, cal orientar les diverses propostes cap a finalitats formadores i formatives.
- Els sistemes d'avaluació continuada es veuen afectats per estructures docents rígides a nivell de centre, departament o assignatura, i la seva eficàcia també es veu compromesa quan cal aplicar-la a grups massa nombrosos i amb fortes càrregues d'activitats d'avaluació.
- Cal trobar evidències que demostrin que una millora en les qualificacions, conseqüència d'un procés d'avaluació continuada, impliqui una millora real dels aprenentatges.

Albert Cornet i C.; Teresa Pagès i C.; Jordi Pardo C. *Més enllà de la innovació docent: de la innovació al coneixement, del coneixement al suport, del suport a la renovació docent a la Universitat de Barcelona.*

- Cal partir d'evidències contrastades i no pas d'ocurrències, tot i que l'augment de la càrrega docent que impliquen els sistemes d'avaluació continuada dificulten aquesta anàlisi.
- Els plantejaments d'avaluació centrats en la resolució de problemes i casos reals s'han demostrat eficients perquè generen una alta implicació dels estudiants si se centren en el treball sobre competències de tipus professional. La motivació de l'alumnat es planteja com un factor clau de l'èxit de tot model d'avaluació continuada.
- L'alumnat i el professorat que participa en experiències d'avaluació continuada, en general, mostra un elevat grau de satisfacció.
- Sembla que queda força demostrada la importància d'un bon feedback per incrementar els aprenentatges i fer-los més profunds.

Les conclusions del taller van en la línia d'entendre l'avaluació de tipus formatiu com una estratègia vàlida per fer front als reptes que planteja el nou escenari d'ensenyament superior. Una estratègia que no es redueix a plantejaments concrets d'assignatura i que cal assumir institucionalment. Calen accions en l'àmbit de centre, d'ensenyament, de departament, i pel que fa al conjunt de la universitat per poder garantir l'eficàcia de les accions de millora orientades a posar en marxa models d'avaluació continuada i formativa que afectin aquells que aprenen.

5.3. TID: modalitats d'ensenyament: presencial i semipresencial

La principal conclusió del treball i la reflexió portada a terme en aquest taller és que el debat sobre els límits entre la presencialitat i la semipresencialitat es veuen superats per la necessitat de desenvolupar metodologies actives independents de la modalitat, per tal de respondre a situacions relacionades amb:

- La millora del rendiment mitjançant l'afavoriment de l'aprenentatge autònom per part de l'estudiant, la creació d'eines d'autoavaluació o d'avaluació entre iguals i el foment del treball en equip.
- L'optimització dels recursos disponibles en un ensenyament de tipus presencial mitjançant la possibilitat que ofereixen els entorns web per ampliar l'espai-temps de la classe.
- L'adaptació a un escenari real determinat per l'Espai Europeu d'Educació Superior i que permet estudiants semipresencials i no presencials.

Aquests tres objectius condensen les línies bàsiques que orienten gran part dels projectes i accions d'innovació presentades en el taller. En molts casos, tot i plantejar-se com a innovacions relacionades amb la semipresencialitat, cal dir que no s'ajusten a la normativa

Albert Cornet i C.; Teresa Pagès i C.; Jordi Pardo C. *Més enllà de la innovació docent: de la innovació al coneixement, del coneixement al suport, del suport a la renovació docent a la Universitat de Barcelona.*

UB sobre semipresencialitat que regula tant la càrrega de crèdits en els ensenyaments de tipus semipresencial (crèdits presencials < 50 %), com la càrrega d'assignatures en ensenyaments presencials (màxim 20 % dels crèdits de tot l'ensenyament, 1 crèdit semipresencial: presencialitat < 30 %).

Tot i així, queda clara l'oportunitat i el valor de tot un conjunt d'experiències que s'han portat a terme en els darrers anys orientades a posar en marxa metodologies actives. Les característiques del nou escenari universitari ofereixen especial valor a un conjunt d'accions que s'orienten cap a:

- El plantejament d'un canvi en les estratègies docents.
- El disseny d'activitats no presencials amb retroacció directa a la mateixa aula.
- L'ús del suport de campus virtuals i altres entorns i eines web.
- L'avaluació continuada i la reducció de la presència a l'aula.

Aquestes accions es concreten sovint en la creació de materials docents amb suport TIC, vinculats o no al campus virtual, com a complement de les classes presencials. Un materials que plantegen activitats individuals, grupals i cooperatives amb un objectiu avaluador de tipus formatiu, sumatiu o acreditatiu.

Com a element clau per garantir la qualitat dels aprenentatges queda clar que qualsevol d'aquestes iniciatives s'ha d'estructurar al voltant d'una planificació detallada de les activitats d'aprenentatge proposades, la definició d'un calendari i d'uns objectius i la vinculació dels aprenentatges a l'assoliment de les competències definides per l'assignatura, l'ensenyament o de manera general.

L'altre factor important destacat en el taller va ser la necessitat de potenciar sistemes de tutoria acadèmica estructurats i ajustats a les característiques dels estudiants. Uns sistemes de tutoria i acompanyament que s'orientin cap a la personalització aprofitant els avantatges que les tecnologies de suport a l'ensenyament ofereixen actualment.

En aquesta mateixa línia, els assistents al taller van destacar la necessitat d'un canvi de rol del professor com a tutor orientador dels aprenentatges i l'orientació de l'ensenyament als aprenentatges dels estudiant per tal de generar una major implicació en el procés propi d'aprenentatge, com dos dels elements clau en tot procés de canvi metodològic com ara el plantejat.

Albert Cornet i C.; Teresa Pagès i C.; Jordi Pardo C. *Més enllà de la innovació docent: de la innovació al coneixement, del coneixement al suport, del suport a la renovació docent a la Universitat de Barcelona.*

5.4. TID: treball per competències

«Conjunt de coneixements, habilitats i actituds que s'han d'integrar per fer una tasca específica.» (AQU, 2009)

Aquesta definició de competència serveix de referència per a un conjunt d'accions d'innovació orientades a definir i desenvolupar estratègies per a l'aprenentatge de les competències definides en els nous graus. Aquest procés en què es troba implicat el món universitari s'ha anticipat en aquests projectes d'innovació, ja sigui pel que fa a una assignatura concreta, de departament, o des d'un plantejament general d'ensenyament.

L'àmbit d'actuació de les propostes presentades en el taller va des del treball amb competències específiques en assignatures concretes o en un conjunt d'assignatures –les accions coordinades des dels departaments; el desenvolupament de sistemes i els models de seguiment de l'aprenentatge de competències generals i transversals, per part dels estudiants al llarg de seu període universitari (propostes per al treball final de grau)– fins a projectes de centre o ensenyament.

En aquesta varietat d'escenaris d'actuació es destaquen un conjunt de problemes que semblen comuns, tot i les diferències que hi ha:

- Un cop definits els catàlegs de competències, com es comencen a desenvolupar.
- Com es desenvolupen competències expressades en termes de conèixer.
- Cal que es concretin les competències en activitats concretes d'aprenentatge.
- Com s'adapta la programació de la docència.
- Com s'avaluen les competències, i si cal avaluar-les totes.
- Com es resol l'enfocament transversal de les competències genèriques.
- Com es trenca amb les limitacions del model d'assignatures.
- Com es resolen els problemes de falta de coordinació.

Com a conclusió del treball realitzat en el taller es destaca la necessitat d'establir estratègies de política educativa per tal de disposar d'un catàleg de competències ajustat a les necessitats dels aprenentatges. Una política que es concreti en suports per dissenyar un pla d'estudis que permeti i faciliti desenvolupar les competències. Aquesta integració curricular de les competències definides pels graus cal fer-la mitjançant:

- Un desenvolupament progressiu de les competències.
- La identificació d'objectius d'aprenentatge mitjançant l'ús d'instruments contrastats (l'ús de rúbriques s'ha demostrat molt apropiat en aquests casos).

Albert Cornet i C.; Teresa Pagès i C.; Jordi Pardo C. *Més enllà de la innovació docent: de la innovació al coneixement, del coneixement al suport, del suport a la renovació docent a la Universitat de Barcelona.*

- L'establiment de la seqüència adequada entre competències i objectius, activitats d'aprenentatge i l'avaluació del resultat de les activitats proposades, mitjançant protocols d'actuació.

Per tal de fer més efectiu el procés, els implicats en les accions d'innovació participants en el taller reclamen tot un seguit de mesures que es concreten en:

- Crear la cultura de centre necessària per coordinar tot el personal implicat (incorporant també el personal d'administració i serveis a la innovació educativa).
- Afavorir sinergies entre projectes de centre, de departament i d'assignatura.
- Millorar el reconeixement políticoadadèmic del professorat implicat.
- Disposar d'un assessorament expert extern als centres i ensenyaments.
- Formar per aprendre a pensar en competències/objectius.

5.5. TID: dossiers d'aprenentatge (portfolis) digitals

Aquest taller es planteja com una sessió de tipus general sobre els dossiers d'aprenentatge (portfolis) electrònics, els seus usos i les possibilitats, centrada en les experiències i interessos del conjunt de professorat que en fa un ús concret en les seves assignatures i que han portat a terme accions d'innovació en els darrers anys al voltant d'aquesta eina per a l'aprenentatge.

El dossier d'aprenentatge (portfoli) és una eina contrastada metodològicament i amb tradició UB, tant en la seva versió en paper com en sistemes digitals. La seva versió digital ofereix no només una solució tecnològica, sinó que permet millorar la tasca tant de l'alumnat com dels professorat, perquè planteja una metodologia per facilitar el treball i l'assoliment de competències específiques i transversals, generar evidències per a l'avaluació continuada i formativa i millorar la capacitat d'autogestió dels aprenentatges per part de l'alumnat. El dossier d'aprenentatge (portfoli) digital permet millorar les funcionalitats que actualment ofereix a la comunitat el campus virtual.

A la UB, els sistemes que han centrat les accions d'innovació vinculades amb la versió digital del dossier d'aprenentatge (portfoli) són dos:

- La carpeta digital, en els darrers cinc anys (<http://www.carpetadigital.net>).
- Mahara, en els darrers un o dos anys. (<http://portafoli.ub.edu/>).

El taller s'estructura en tres parts ben diferenciades: una primera fase destinada a compartir les experiències de tots els participants, la segona a conèixer els dos sistemes

Albert Cornet i C.; Teresa Pagès i C.; Jordi Pardo C. *Més enllà de la innovació docent: de la innovació al coneixement, del coneixement al suport, del suport a la renovació docent a la Universitat de Barcelona.*

de creació i gestió de dossiers d'aprenentatge (portfolis) digitals actualment en ús a la UB, i la tercera a posar en comú els objectius del treball en equip que es pretén portar a terme.

Com a conclusió del taller es planteja la necessitat de fer difusió entre el col·lectiu docent de la possibilitat d'utilitzar dossiers d'aprenentatge (portfolis) digitals. Es detecta que molts docents encara no coneixen la metodologia i el valor afegit que aporta el seu ús, o no saben amb qui poden contactar per començar el treball amb dossiers d'aprenentatge (portfolis).

Un cop presentades les funcionalitats de les dues solucions els assistents al taller acorden la necessitat d'iniciar un procés d'anàlisi per valorar les eines per tal d'implementar-les de manera generalitzada a la UB.

Aquesta generalització de l'eina del dossier d'aprenentatge (portfolis) ha de tenir el suport d'un pla de formació pedagògica, ja que els dossiers d'aprenentatge (portfolis) són eines que canvien la manera d'avaluar i la pròpia metodologia didàctica.

En aquest sentit cal dir que el treball portat a terme en aquest taller es concreta en una proposta adreçada al Vicerectorat i als responsables i del PMID l'ICE amb l'objectiu d'implementar un sistema de dossier d'aprenentatge (portafoli) digital general per a la UB que permeti respondre a les demandes actuals de l'ensenyament universitari pel que fa a l'avaluació i la gestió de les competències previstes en els graus.

6. Conclusions dels tallers

La tasca portada a terme en els tallers d'innovació ha permès fer evident que cal una implicació institucional més eficaç, concretada en recursos i suports, que afavoreixi les condicions per fer que les accions d'innovació tinguin un impacte més generalitzat. En aquest sentit, es reclama la implicació dels centres, els departaments i del mateix Vicerectorat pel que fa a definir un escenari que permeti la tasca dels docents i grups implicats.

En els tallers s'evidencia que aquells projectes que contenen o es plantegen seguint aquest model d'implicació tenen més garanties de generar les innovacions previstes. Els assistents als tallers fan evident la necessitat de disposar de més suport i reconeixement per liderar aquest canvi i afavorir-ne la transmissió a la resta del col·lectiu.

En aquest sentit, les aportacions dels implicats en els tallers d'innovació permeten identificar quins han de ser els àmbits prioritaris d'intervenció i les condicions que cal generar per garantir-ne l'eficiència. El Vicerectorat i la resta de serveis implicats recullen d'aquesta manera les demandes del principal actor de la millora i la innovació a la UB, el professorat.

Com ja hem comentat anteriorment, el plantejament dels tallers d'innovació, resultat del treball conjunt entre l'ICE, el PMID i el CRAI inicia un procés de reflexió sobre la definició d'una estratègia més efectiva per afavorir accions d'innovació que suposin una millora tant per als responsables dels projectes com per a la resta del col·lectiu docent de la UB.

Albert Cornet i C.; Teresa Pagès i C.; Jordi Pardo C. *Més enllà de la innovació docent: de la innovació al coneixement, del coneixement al suport, del suport a la renovació docent a la Universitat de Barcelona.*

Aquesta estratègia passa per:

- Establir criteris de qualitat tant per al desenvolupament com per a l'avaluació de les accions de millora i innovació.
- Millorar la visibilització i la difusió de les accions d'innovació (projectes, grups...) i del personal responsable mitjançant un Observatori d'Innovació Docent (portal web) que permeti i faciliti l'accés a les conclusions i els resultats del conjunt de projectes i accions d'innovació desenvolupats en les convocatòries per a professorat de la UB.
- Disposar d'un repositori de bones pràctiques.
- Promoure sinergies entre accions de millora i innovació centrades en els diversos àmbits.
- Gestionar aquestes experiències per generar coneixement compartit i obert.
- Transformar aquest coneixement en accions de política docent orientades a donar suport al personal implicat en accions de millora i innovació i garantir que les millores arribin a la comunitat en forma de suport (formatiu, tecnològic, informatiu...).

Es concreta la data del 4 de març per dur a terme una jornada de difusió de les línies bàsiques tant de la nova estratègia a seguir com de les conclusions del treball en els TID.

7. Jornada de difusió dels tallers d'innovació docent: sinergies entre la innovació docent i l'EEES

Aquesta jornada va permetre presentar a la comunitat docent de la nostra universitat, la tasca portada a terme en els tallers d'innovació docent, els objectius dels tallers, els projectes presentats i les línies de futur definides per a cadascun dels cinc àmbits d'innovació proposats.

Organitzada pel Programa de Millora i Innovació, l'ICE i el CRAI, amb el suport del Vicerectorat de Política Docent i Científica i amb la col·laboració de Cosmocaixa, la jornada s'adreça als equips deganals dels centres, caps d'estudis, altres càrrecs acadèmics, coordinadors de formació de centre, responsables de grups d'innovació docent de la UB, i professorat implicat en accions de millora i innovació.

La jornada, inaugurada per la vicerectora de Política Docent i Científica, la Dra. Teresa Anguera i Argilaga, respon a l'objectiu del mateix Vicerectorat de reorientar les polítiques de suport a la innovació per afavorir les condicions perquè es concretin en coneixement compartit, millores concretes i creació de recursos i suports a l'abast de tota la comunitat docent.

Les conclusions dels tallers són presentades pels cinc coordinadors encarregats de sintetitzar en vint minuts l'escenari definit a les sessions d'intercanvi d'experiències.

Albert Cornet i C.; Teresa Pagès i C.; Jordi Pardo C. *Més enllà de la innovació docent: de la innovació al coneixement, del coneixement al suport, del suport a la renovació docent a la Universitat de Barcelona.*

Un cop presentats els resultats dels cinc tallers, una taula rodona amb la participació de la vicerectora Dra. Teresa Anguera, d'Olga Pujolràs González (Servei de Qualitat Academicodocent), Albert Cornet (PMID), Jordi Pardo (CRAI) i Teresa Pagès (ICE), amb el títol De la Innovació a l'EEES. Condicions per afavorir les accions d'innovació, la seva difusió i el seu aprofitament per a la comunitat docent, va permetre un debat entre tots els assistents a la jornada per tal de conèixer les valoracions dels destinataris principals de les polítiques de suport a la innovació.

La jornada va permetre assolir els objectius previstos concretats en les conclusions següents:

- Fer evident el suport del Vicerectorat en les accions portades a terme i les accions previstes.
- Presentar el punt d'inflexió respecte del model de suport a la millora i la innovació, i les sinergies entre el PMID, l'ICE, el CRAI i el Servei de Qualitat Academicodocent.
- Presentar el projecte d'Observatori d'Innovació Docent i obrir-lo a la participació dels docents interessats.
- Presentar la feina feta en els tallers d'innovació docent per fer evident la centralitat de les demandes dels principals actors de la millora i innovació docent, els professors.
- Debatre sobre les condicions necessàries per garantir que les accions d'innovació docent tinguin difusió i es transformin en millora per a la resta de la comunitat docent.
- Presentar el nou model de suport institucional que té en compte les demandes dels assistents a la jornada per tal de respondre a les exigències de l'EEES.

Com a recull de les demandes expressades tant des dels tallers com de les participacions en la jornada per part dels assistents, es constata que el nou model de suport institucional a la innovació haurà d'afavorir:

- Un conjunt d'estratègies de política educativa concretades en el disseny de plans d'estudis que permetin el desenvolupament de metodologies actives, elaborant protocols d'actuació contrastats i consensuats, concretant plans docents detallats que ofereixin les condicions apropiades per permetre les millores, el treball en equip, la reducció dels obstacles administratius i la incorporació del PAS a la innovació educativa.
- La integració curricular de les millores mitjançant un desenvolupament progressiu, creant la cultura de centre necessària, impulsant i liderant projectes amplis, afavorint sinergies entre projectes de centre i departament, superant en molts casos els límits de les assignatures.
- Establir uns criteris de qualitat per accedir als recursos destinats a la millora i la innovació centrant els projectes i les accions d'innovació en evidències i no pas en ocurrències.
- El reconeixement acadèmic del professorat implicat

Albert Cornet i C.; Teresa Pagès i C.; Jordi Pardo C. *Més enllà de la innovació docent: de la innovació al coneixement, del coneixement al suport, del suport a la renovació docent a la Universitat de Barcelona.*

- El suport i l'assessorament dels serveis implicats: plans de formació específics per donar suport al desenvolupament dels projectes institucionals concrets, assessorament expert, suport tecnològic per optimitzar temps i la dedicació dels docents implicats i el treball amb les metodologies actives mitjançant eines i recursos.

8. Línies de futur. Més enllà de la innovació docent

Com s'ha plantejat en aquest article, el procés de reflexió orientant al canvi i la millora que s'inicia a la nostra universitat, concretat en aquests conjunt d'accions d'intercanvi d'experiències i difusió, planteja la necessitat d'entendre l'activitat docent innovadora com una font de la millora qualitativa dels ensenyaments. Els nous reptes no demanen només noves solucions. Cal aprofitar i treure el màxim rendiment a la dedicació de tots aquells docents que dediquen bona part de la seva tasca docent a portar a terme accions d'innovació.

Una innovació basada en processos de reflexió sobre la pràctica orientats a trobar evidències que demostrin la necessitat i l'oportunitat dels canvis incorporats a l'aula.

La responsabilitat de les unitats i els serveis dedicats a donar impuls a la innovació docent universitària passa per entendre el valor de la innovació com a font de coneixement vàlid per a tots aquells que se'n poden beneficiar. Cal incorporar com a objectiu principal de la nostra activitat l'orientació a transformar les conclusions de la innovació en suports vàlids per a la resta de la comunitat docent.

La implicació de la universitat passa per garantir les condicions necessàries perquè aquesta transformació es produeixi generant millora i renovació docent. En aquest sentit, cal dir que la UB, coincidint amb la data de publicació d'aquest article, posa en marxa un projecte institucional orientat a aprofitar la tasca feta per tots aquells docents implicats en accions d'innovació, que pretén dotar a un conjunt d'ensenyaments pilot d'una eina portfoli en suport digital per gestionar les competències que han d'assolir per part dels estudiants al llarg de la seva carrera, i afavorir la tasca d'avaluació dels docents i tutors implicats. Un projecte que incorpora mecanismes de suport i formació per a tots els implicats i que sorgeix de la col·laboració entre totes les unitats i serveis orientats a la millora i la innovació docent.

Aquest projecte servirà com a model de projecte institucional per implementar altres iniciatives que, basades en les conclusions de les diverses accions innovadores i en el coneixement generat, es tradueixin en suports generalitzats per a la resta de la comunitat.

Albert Cornet i C.; Teresa Pagès i C.; Jordi Pardo C. *Més enllà de la innovació docent: de la innovació al coneixement, del coneixement al suport, del suport a la renovació docent a la Universitat de Barcelona.*

< Agraïments >

En general, a tots els docents implicats en els tallers d'innovació docent i en la jornada de difusió, per la seva participació i implicació en un procés de reflexió com aquest.

En particular, a tots els coordinadors que ens han facilitat la tasca i ens han orientat en les reflexions.

Copyright © 2010. Aquesta obra està subjecta a una llicència de Creative Commons mitjançant la qual qualsevol explotació de l'obra haurà de reconèixer els autors de la mateixa, citats a la referència recomanada que apareix a l'inici del document.

